

כז] "ובהעלות אהרון את הנרות בין הערבים יקטירנה". והא דכתיב "בין הערבים" קאי גם על קטורת וגם על נרות.

ומדוע אם כן אמר התנא שפסח קודם לקטורת ולנרות!?

ותרצינן: שאני התם [בקטורת ונרות] דמיטע רחמנא בנרות "אותו" — שלא תהיה עבודה אחרת אחרי הדלקתם [כדמפרש לקמן]. וקטורת הוקשה לנרות, לפיכך צריך להקריב את הפסח לפני קטורת ונרות.

דתניא: [שמות כז] כתיב בנרות "מערב ועד בקר" —

תן לה שמן כמדתה שתהא דולקת מערב עד בוקר [והשיעור הוא חצי לוג לכל נר, שזה מספיק ללילה הארוך ביותר].

דבר אחר: אין לך עבודה שכשירה להתחיל אותה מערב עד בוקר אלא זו [הדלקת הנרות] בלבד.

מאי טעמא? אמר קרא שמות כז] "יערוך אותו אהרן ובניו מערב עד בקר" — אותו מערב עד בוקר ואין דבר אחר [עבודה אחרת] כשרה להתחיל מערב עד בוקר.

ואיתקש קטרת לנרות [דכתיב "ובהעלות אהרון את הנרות בין הערבים יקטירנה"] — ללמד שכשם שאין עבודה כשרה אחרי הדלקת הנרות, כך אין עבודה כשרה אחרי הקטרת [חוץ מהדלקת הנרות]. הילכך הפסח קודם לקטורת ולנרות.

ומביאה הגמרא ברייתא שסוברת כמו

מתקיה לה רבא: לפי דבריך ש"שלמים" שכתוב בפסוק היינו קרבן שלמים, אם כן אימא שדוקא שלמים הוא דלא נקריב אחרי תמיד של בין הערביים.

הא עולות כן נקריב אחרינו!?

אלא אמר רבא, כך דרשינן: "השלמים [מלשון השלמה] — עליה".

על עולת התמיד של שחר — השלם הקרבת כל הקרבנות כולן.

תנו רבנן: תמיד של בין הערביים קודם לפסח.

פסח קודם לקטרת של בין הערביים.

קטרת קודמת להדלקת הנרות.

והטעם שתמיד קודם לפסח, הוא משום שיאחר דבר [קרבן פסח] שנאמר בו "בערב" ו"בין הערבים" — תזבח את הפסח בערב" [דברים טז] "ושחטו אותו כל קהל עדת ישראל בין הערבים" [שמות יב] —

לדבר [קרבן תמיד] שלא נאמר בו "בערב" אלא "בין הערבים" — [במדבר כח] "את הכבש השני תעשה בין הערבים" — בלבד.

ומקשינן: אי הכי, קטרת ונרות נמי נקדמו לפסח מאותו הטעם:

יאחר דבר [פסח] שנאמר בו "בערב" ו"בין הערבים" לדבר [קטורת ונרות] שלא נאמר בו אלא "בין הערבים" בלבד דכתיב [שמות

שהקשינו לעיל — שיאחר פסח לקטורת ונרות:

ותניא כי קושיין:

דתניא: תמיד קודם לקטרת, קטרת — קודמת לנרות [הטעם לסדר זה מפורש ביומא דף לא א⁽¹⁾].

ונרות — קודמות לפסח.

והטעם שקטורת ונרות קודמות לפסח הוא משום שיאחר דבר [פסח] שנאמר בו "בערב" ו"בין הערבים" לדבר [קטורת ונרות] שלא נאמר בו אלא "בין הערבים" בלבד.

ומקשינן: והא כתיב "אותו" שמשמע למעט, ומדוע לא ממעט התנא מכאן שאין עבודה אחרת כשרה אחרי נרות, כמו שתירצנו לעיל?

ותרצינן: מאחר ו"אותו" כתוב לגבי נרות שהיא עבודה שבפנים [בהיכל, ששם מקום המנורה], מסתבר לומר שאינו ממעט כל שאר עבודות.

אלא האי "אותו" — מיבעי ליה למעוטי דוקא עבודה שהיא בפנים דומיא דנרות, ולא

למעט פסח, שאינו עבודת פנים, ואינו דומה לנרות.

ומאי ניהו [עבודת פנים שממעטין מ"אותו"]? — קטורת שמקטירים אותה על מזבח הזהב, שגם הוא בפנים, בהיכל.

והסיבה שצריך לזה מיעוט היא:

סלקא דעתך אמינא הואיל וכתיב שמות ל' "ובהעלות אהרן את הנרת בין הערבים יקטירנה" — הרי שהדלקת הנרות כתובה קודם בפסוק — אימא נדליק נרות ברישא, והדר נקטיר קטורת.

לפיכך מיעט רחמנא לגבי נרות "אותו" — שאין עבודת פנים אחרת כשרה לאחר הדלקת הנרות. לפיכך צריך להקדים קטורת לנרות.

ומקשינן: אלא "בהעלות אהרן את הנרות בין הערבים" — יקטירנה [שמשמע כי נרות קודמות לקטורת] — למה לי?

ותרצינן: באמת המשמעות של הפסוק איננה שנרות קודמות לקטורת, אלא להיפך — הכי קאמר רחמנא: בעידן דמדלקת נרות [בזמן שאתה מדליק נרות] — תהא מקטרא קטרת [תהיה הקטורת כבר מוקטרת].

ממילא אי אפשר לפרש שזו דעת רבי עקיבא, אלא בעל כרחך כונת רבי עקיבא כערב פסח שחל בערב שבת, דהיינו בשש ומחצה.

לפיכך כתב רש"י "דמדקאמר רבי ישמעאל וכו' על כרחך כסידרו ערב פסח דקאמר ר"ע בע"פ שחל בע"ש קאמר".

1. ופירש השפת אמת שהכונה למה דדרשינן התם "כמנחת הבוקר" ולא כאברי הבוקר —

שאברי הבוקר הם לאחר הקטורת. אבל אברי בין הערביים הם לפני הקטורת. ועי"ש מה שכתב על דברי המהרש"א שכתב שלא מצא שם. וכל זה לפי התנא לקמן, שסובר שהמיעוט ד"אותו" ממעט רק עבודת פנים. אבל לתנא שסובר ש"אותו" ממעט כל עבודות, אפשר למעט מזה גם תמיד שלא יהיה אחרי קטורת ונרות של בין הערבים. מהרש"א.

ואי אפשר לשחוט את הפסח על מי שאינו ראוי לאכול בערב, כדתנן לקמן סא א: שחטו לטמאים פסול.

ונמצא שאינו יכול לקיים את המצוה של הקרבת קרבן פסח אלא אם כן יביא את כפרתו. ולפיכך התירו לו להביא את כפרתו לאחר התמיד, ואף על פי שעובר בזה על עשה דהשלמה. שהקרבת הפסח היא מצות עשה שיש בו כרת, ויבא עשה של פסח שיש בו כרת וידחה עשה דהשלמה שאין בו כרת.

ולאחר שמביא כפרתו נטהר לאכילת קדשים מדאורייתא [שהרי כבר טבל אתמול ביום השביעי והעריב שמשו, וכשמקריב אחר כך את כפרתו ביום השמיני נגמר כל סדר טהרתו], אבל עדיין אסור מדרבנן לאכול בקדשים.

ולפיכך דינו הוא שטובל שנית [אף על פי שכבר טבל מאתמול ביום השביעי לטהרתו⁽³⁾], ואוכל את פסחו לערב.

רבי ישמעאל בנו של רבי יוחנן בן ברוקא אומר: אף מחוסר כפורים בשאר ימות השנה שהקריב שלמים קודם לתמיד של בין הערבים, והוא שכח להביא

תנו רבנן: אין לך דבר [בעבודות הקטרה⁽²⁾] שקודם לתמיד של שחר אלא קטרת בלבד.

לפי שנאמר בה "בבקר בבקר".

ויוקדם קטורת, שהיא דבר שנאמר בו "בבקר בבקר", דכתיב [שמות ל'] "והקטיר עליו אהרן קטרת סמים בבקר בבקר", לתמיד, שהוא דבר שלא נאמר בו אלא "בקר" אחד.

ואין לך דבר שמתעכב אחר תמיד של בין הערבים אלא קטורת ונרות בכל יום].

ופסח [כדאמרינן לעיל יאחר דבר].

ומחוסר כפורים [כגון מצורע או זב שכבר עברו עליהם ימי טהרתם וטבלו ביום השביעי, ועדיין אסור להם לאכול בקדשים עד שיקריבו ביום השמיני את הקרבנות המפורשים בהם].

ולא התירו למחוסר כיפורים תמיד, אלא רק בערב הפסח, כששכח ולא הביא את כפרתו לפני תמיד של בין הערבים, ואם לא יביאנה היום יהיה אסור לו לאכול קרבן פסח בערב.

שקטורת קודם לתמיד היינו קודם הקטרת אברי התמיד.

ולכן פירש רש"י שאין לך דבר באישים קודם התמיד, כי כל דברי התנא קאי על קדימה בהקטרה. [אבל השפת אמת כתב שצריך עיון מדוע המפרשים לא פירשו שכונת התנא רק לקדימת הקטורת לאברים].

3. זהו תקנה מדרבנן, דמכיון שעד עכשיו היה

2. על פי רש"י, שכתב "אין לך דבר באישים". וכן פירשו תוספות בד"ה אין לך, דהברייתא מיירי רק מהקטרה, דאם לא כן קשה, הרי יש כמה עבודות לפני התמיד, כגון דישון מזבח הפנימי והמנורה ושני גזרי עצים.

ולכאורה יש לומר עוד, שכונת רש"י למה שהעיר השפת אמת שהרי הקטורת היא לאחר שחיטת זוריקת דם התמיד כדאמר אביי בסדר המערכה ביומא לג א, ומה שאמר התנא

והרי זה לאו הבא מכלל עשה להקריב את כל הקרבנות דוקא לפני התמיד ולא לאחריו. ולא הבא מכלל עשה נחשב עשה ונוקרא "עשה דהשלמה" – שהוא עשה שנלמד מדכתיב "עליה השלם".

ועל פי זה הוינן בדברי הברייתא:

בשלמא לתנא קמא שהתיר להביא כפרתו לאחר התמיד רק לצורך אכילת הפסח, טעמו הוא משום **שיבא עשה דפסח** שהוא חמור, **שיש בו כרת** [למי שמבטל את העשה של פסח, כדכתיב [במדבר ט] "והאיש אשר הוא טהור וחדל לעשות הפסח – ונכרתה" וידחה עשה הקל דהשלמה שאין בו כרת. שהרי אם לא יביא כפרתו היום, אי אפשר יהיה לשחוט עליו את הפסח, כי הוא לא יוכל לאכול בערב. ועשה הקל נדחה מפני עשה החמור.

אלא, לרבי ישמעאל בנו של רבי יוחנן בן

את כפרתו לפני התמיד, ואם לא יביאנו לאחר התמיד לא יוכל לאכול את בשר השלמים.

כי אכילת בשר הקרבנות היא מצוה, כדכתיב [שמות כט] "ואכלו אותם אשר כופר בהם" – ומצוה זו היא בין לכהנים בחלק המגיע להם ובין לבעלים בחלק שלהם. (4)

לפיכך, התירו לו לדחות את מצות עשה דהשלמה ולהקריב את כפרתו לאחר התמיד, כדי לקיים את המצוה של אכילת הקרבן. (5)

ומדרבנן חייבו אותו עוד, שיהיה **טובל** שנית, **ואוכל בקדשים לערב**.

@03לעיל למדנו שאסור להקריב קרבנות אחרי תמיד של בין הערביים מדכתיב "עליה חלבי השלמים" ודרשינן: עליה השלם כל הקרבנות כולם.

כפורים, שיש עליו מצות עשה לאכול את חלקו. 5. בעל המאור פירש דמיירי בשלמים שהקריבם אתמול. שאם הקריבם היום הרי נאכלים לשני ימים ולילה אחד, ואין צורך לדחות עשה דהשלמה כי יוכל להביא כפרתו למחר ולאכול את הבשר.

והראב"ד בהשגותיו חולק וסובר דאפילו אם הקריבו היום ויש שהות לאכול למחר, מכל מקום התירו לדחות עשה דהשלמה כדי לאכול היום.

ובאור שמח [הלכות מעשה הקרבנות פרק י הלכה ו] פירש שהראב"ד סובר שאף על פי ששלמים נאכלים לשני ימים ולילה, מכל מקום עיקר מצותם היא לאכלם ביום הקרבנותם, ורק אם נותר למחר, ניתן לו זמן נוסף לאכלם [וכן פירש

אסור באכילת קדשים, החמירו בו רבנן שלא להתירו באכילת קדשים עד שיטבול. חגיגה כד ב.

4. רש"י. וכן דעת הרמב"ן בספר המצוות במנין המצוות, שהוסיף על מנין הרמב"ם, מצות עשה א.

אבל דעת הרמב"ם במצות עשה פט, ובהלכות מעשה הקרבנות פרק י הלכה א, שמצות אכילת קדשים מוטלת רק על הכהנים בחלקים המגיעים להם מהקרבנות, אבל אין מצוה על הבעלים לאכול את החלק שלהם, ומוזהרים רק שלא להותיר מהבשר.

וכתב המנחת חנוך בביאורו על מנין המצות של הרמב"ן, שהרמב"ם יסביר שמה שאמרו כאן "האי עשה והאי עשה", היינו בכהן מחוסר

בזבחים [פרק ו משנה ד]: אין למזבח אלא דמה וכולה לכהנים.

ועל פי זה תרצינן:

אמר רבינא אמר רב חסדא: הכא, מדובר בחטאת העוף [שמביא מצורע עני(6)] עפקינן, שאין למזבח אלא דמה ולא מקטירים ממנה כלום על המזבח.

והמקריב קרבן שאין בו הקטרה לאחר תמיד של בין הערביים אינו עובר על עשה דהשלמה, כי עשה דהשלמה הוא איסור שלא להקטיר קרבן אחרי תמיד של בין הערביים [כדכתיב "והקטיר עליה חלבי השלמים"].

לפיכך אף על פי שעשה של אכילת קדשים לא עדיף מעשה דהשלמה, מותר להקריב חטאת העוף של מחוסר כפורים לאחר תמיד של בין הערבים כדי להתירו לאכול בקדשים, כי ממילא אינו עובר בזה על עשה דהשלמה. (7)

ועוד תרצינן: **רב פפא אמר אפילו תימא** שמדובר **בחטאת בהמה**, ויש דרך להקריבה כדי שהבעלים יתכפרו ויהיו ניתרים באכילת קדשים מבלי לעבור על העשה דהשלמה.

והיינו, שביום רק שוחטים וזורקים את הדם

בריקא, שהתיר להקריב כפרתו לאחר התמיד בכל ימות השנה כדי להתירו באכילת כל הקרבנות, תיקשי – **מאי אולמיה** [מהי העדיפות] **דהאי עשה** [דאכילת כל הקרבנות] **מהאי עשה** [דעליה השלם]? והרי עשה אינו דוחה עשה אחר אלא אם העשה הדוחה חמור יותר מהעשה הנדחה!

@03התורה חייבה מספר קרבנות במחוסרי כפרה: מצורע עשיר מביא חטאת ועולת בהמה וכבש לאשם. ואילו מצורע עני מביא חטאת העוף ועולת העוף וכבש לאשם.

יולדת עשירה מביאה עולת בהמה וחטאת העוף. ועניה מביאה חטאת ועולת העוף.

זב מביא חטאת ועולת העוף בין בעני ובין בעשיר.

ביולדת ובזב, הכפרה תלויה בחטאת. כדכתיב בחטאת יולדת [ויקרא יב] "והקריבו לפני ה' וכפר עליה". ומשעה שהקריבו את החטאת מותרים לאכול בקדשים, אף על פי שעדיין חייבים בעולה.

[ולגבי מצורע מבואר בסמוך שאסור בקדשים עד שיקריב את כל קרבנותיו].

חטאת העוף שונה מכל הקרבנות, שלא מקטירים ממנה כלום על המזבח וכדתנן

עני, הרי אפשר להעמיד גם ביולדת וגם בזב שמביאים חטאת העוף בין בעני ובין בעשיר, עיי"ש.

ור"ח באמת פירש שמיירי בזב או במצורע.

7. ואף על פי שמדאורייתא אינו עובר על עשה דהשלמה כשמקריב חטאת העוף שאין בה הקטרה, מכל מקום מדרבנן אסור גזירה שמא

הרמב"ן [בחומש], לפיכך אכילתם בזמן עיקר מצותם דוחה עשה דהשלמה.

וברש"י משמע כראב"ד, מדכתב "אם הביא שלמי נדבה קודם התמיד", משמע שהביאם היום קודם התמיד [מדלא כתב שהביאם אתמול].

6. רש"י. ומהרש"א תמה מדוע נקט דוקא מצורע

ומבארין את הקושיא: **בשלמא לרב פפא היינו**, יש עצה שלא יעבור על העשה דהשלמה, **דמלין לה** לאימורין של האשם בראשו של מזבח, ומקטירם לאחר תמיד של שחר של מחר, כמו שאמר לעיל לגבי חטאת,

אלא לרב חסדא שלא התיר להלינה ומתוך כך הוצרך להעמיד בחטאת העוף שאין בה הקטרה — **מאי איבא למומר** לגבי אשם שיש בו הקטרה?!

ותרצינן: **אמרי**: מדובר במקרה שכבר **קרב אשמו** לפני תמיד של בין הערביים ונשארה רק החטאת, ובזה העמדנו בחטאת העוף שאין בה הקטרה.

ועדיין קשה על רב חסדא: **זחרי במצורע**

[ולקמן מבואר שגם הכהנים אוכלים את הבשר]. וזה מספיק כדי להתירו בקדשים, כי עיקר הכפרה של הקרבן תלוי בזריקה [ובאכילת הכהנים]. ואילו את האימורין אינו מקטיר היום אלא **מעלה ומלינה בראשו של מזבח**, ולמחר יקטירם לאחר תמיד של שחר שלמחרת.

ואף על פי שקדשים נפסלים בלינה, כאן האימורין לא נפסלים מלהקטירם למחרת, כי לינה אינה פוסלת מה שכבר נמצא בראש המזבח. (8)

ומקשינן על רב חסדא שהעמיד בחטאת העוף: **זחרי במצורע איבא גם אשם**, ואשם אינו בא מן העוף אלא מן הבהמה בלבד ואימוריו טעונים הקטרה, וכשמקטירם אחרי תמיד של בין הערביים עובר על עשה דהשלמה!

מודה הוא שכל זמן שנמצא על המזבח שלא ירד, ואפשר להקטירו.

ולכאורה כונת רש"י שבאמת נפסל בראש המזבח, ומכל מקום לא ירד, שהרי שנינו בזבחים פד א, קרבן שנפסל בלינה ועלה למזבח לא ירד. ועל פי זה הקשה המנחת חנוך מצוה צ, אם כן, איך אפשר להתיר לכתחילה להעלותו לראש המזבח ולהלינו, הרי אסור לכתחילה להשאירו עד שיפסל בלינה, והעושה כן עובר על לא ילין, עי"ש מה שתירץ.

והחזון איש זבחים יט מד תירץ, שאם נמצא מלכתחילה במצב כזה שגם כאשר יפסל לא ירד, אינו עובר בכל תלין.

ועוד תירץ, שבאמת לרבא לא חל שם פסול בראש המזבח, ולינה מועילה בראש המזבח רק לענין שאם ירד אחר עמוד השחר יחול פסול מכח הלינה שלן בראש המזבח.

יבא להקריב גם קרבן שיש בה הקטרה. ורק כאן התירו לדחות את האיסור דרבנן משום מצוה של אכילת קדשים. ותוספות מנחות דף מט ב. כן הביא מדבריהם החזון איש מנחות לג ו. והקשה מדבריהם על הלקוטי הלכות שכתב כאן שמותר לכתחילה להקריב חטאת העוף לאחר תמיד של בין הערבים.

8. יש מחלוקת בגמרא זבחים פז א, אם לינה פוסלת בראש המזבח או לא. והתוספות בראש השנה ל ב ד"ה ונתקלקלו כתבו כי מה שאמרו כאן מעלה ומלינה בראש המזבח הוא אליבא דמאן דאמר אין לינה פוסלת בראש המזבח. אבל רש"י כאן כתב דאתי אליבא דכולי עלמא, כי אפילו לרבא שסובר שלינה פוסלת בראש המזבח, היינו רק לענין שאם ירד מהמזבח אחרי עמוד השחר שוב לא יעלה. אבל

שם, ודינו שעני מביא חטאת ועולת העוף, ויקרא ה]:

”והקריב את אשר לחטאת ראשונה”.

מה תלמוד לומר?

אם ללמד שתהא החטאת קודמת לעולה הרי כבר נאמר ”ואת השני יעשה עולה כמשפט”. ואם העולה היא שניה, ממילא החטאת היא ראשונה?

אלא זה בנה אב [דין זה התורה בנתה אותו להחשב אב ויסוד ללמוד ממנו] לכל חטאות, שיהו קודמות לכל עולות הבאות עמהן.

ומבארין עוד: וקיימא לן במסכת זבחים דף צ א שצריכים את הבנין אב רק כדי ללמד דאפילו חטאת העוף קודמת לעולת בהמה [כגון ביולדת עשירה שמביאה עולת בהמה וחטאת העוף, ואף על גב שבהמה חשובה יותר מעוף, מכל מקום חטאת העוף קודמת לעולת בהמה].

ולפיכך קשה, שמאחר ואי אפשר להקריב את העולה לפני החטאת, לא יתכן להעמיד במקרה שהעולה קרבה לפני התמיד והחטאת לאחר התמיד!⁽⁹⁾

ותרצינן: אמר רבא: שאני עולת מצורע [שאינה מעכבת אם הקריב את העולה

איכא גם עולה, ואפילו אם נעמיד בעני שמביא עולת העוף הרי היא טעונה הקטרה על גבי המזבח, ועדיין עובר על עשה דהשלמה!

וכי תימא שאינו חייב להקריב את העולה היום כי העולה לא מעכבא מלאכול בקדשים,

אי אפשר לומר כן. כי

והתניא: רבי ישמעאל בנו של רבי יוחנן בן ברוקא אומר: כשם שפשיטא שהטאתו ואשמו מעכבין אותו מלאכול בקדשים [בחטאת פשיטא שמעכבת, כי בחטאת יולדת כתיב ”והקריבו לפני ה' וכפר עליה” ולומדים משם לחטאת של שאר מחוסרי כפרה. ובאשם מצורע פשיטא שמעכב שהרי צריך לתת מדמו על הבהונות של המצורע, ובודאי שטעם הדבר הוא משום שזהו מה שמכפר עליו לטהרו] — כך עולתו מעכבתו.

וכי תימא שמדובר במקרה שכבר קרבה עולתו לפני התמיד, כמו שתירצנו לעיל לגבי אשם, ונשארה רק החטאת.

ומי [ואיך יתכן ש]קרבה עולתו קודם לחטאתו ראשון?

והתניא: כתיב [בקרבן עולה ויורד שמביא מי שעבר על שבועה ושאר עבירות המנויות

9. ואין לומר דמיירי שעבר והקריב את החטאת קודם. כי לגמרא היה סלקא דעתך שהסדר מעכב, ואם הקדים את החטאת לא יצא ידי חובתו, וצריך לחזור ולהקריב את העולה ואחר כך את החטאת.

9. ואין לומר דמיירי שעבר והקריב את החטאת קודם. כי לגמרא היה סלקא דעתך שהסדר מעכב, ואם הקדים את החטאת לא יצא ידי חובתו, וצריך לחזור ולהקריב את העולה ואחר כך את החטאת.